



ב' אלול, תשע"ד, 28.8.2014

גיליון מס' 423

פרשת שופטים

נבואת אמת או שקר? בידינו הדבר!

מאת הרב משה שפטר, קיבוץ כפר עציון

"וכי תאמר בלבבך איכה גדע את הדבר אשר לא דברו ה': אשר ידבר הנביא בשם ה' ולא יקרה הדבר ולא יבא הוא הדבר אשר לא דברו ה' בְּזֶדוֹן דְּבָרוֹ הַנְּבִיא לֹא תְּגוֹר מִמֶּנּוּ" (דברים י"ח, כא-כב).

התורה נותנת בידינו כלי לבדיקת נביא שקר – אם דברי נבואתו אינם מתקיימים הריהו נביא שקר. וכך כותב הרמב"ם (יסודי התורה פ"י):

"כל נביא שיעמוד לנו ויאמר שה' שלחו אינו צריך לעשות אות כאחד מאותות משה רבינו או כאותות אליהו ואלישע שיש בהם שינוי מנהגו של עולם, אלא האות שלו שיאמר דברים העתידים להיות בעולם ... ואנו מחכים לראות היבואו דבריו אם לא יבואו, ואפילו נפל [לא התקיים] דבר קטן בידוע שהוא נביא שקר, ואם באו דבריו כולן יהיה בעינינו נאמן".

לפני תפילת נעילה אנו קוראים את ספר יונה בו מתנבא יונה בן אמיתי: "עוד ארבעים יום ונינוה נהפכת!". יונה היה נביא ה' ונבואתו לא התקיימה.

הרמב"ם מסייג את הכלל שנבואת נביא אמת לעולם תתקיים:

"דברי הפורענות שהנביא אומר כגון שיאמר פלוני ימות או שנה פלונית רעב או מלחמה וכיוצא בדברים אלו אם לא עמדו דבריו אין בזה הכחשה לנבואתו, ואין אומרים הנה דבר ולא בא, שהקב"ה אך אפים ורב חסד ונחם על הרעה ואפשר שעשו תשובה ונסלח להם כאנשי נינוה, או שתלה להם כחזקיה, אבל אם הבטיח על טובה ואמר שיהיה כך וכך ולא באה הטובה שאמר בידוע שהוא נביא שקר ...הא למדת שבדברי הטובה בלבד ייבחן הנביא"

נביא יכול להיבחן בנבואותיו הטובות. נבואה שלילית עלולה להתבטל עקב חזרה בתשובה או תפילה, ולכן אינה יכולה להיות מדד לבחינת נביא שקר.

לעומת דעת הרמב"ם, ר' יצחק ערמאה, מחכמי ספרד בדור הגירוש (1420 – 1494), בספר 'עקידת יצחק', סובר שגם אם נביא מנבא נבואה טובה ונבואתו אינה מתקיימת, אין בכך הוכחה לכך שהוא נביא שקר, מפני שגם נבואה חיובית עלולה להתבטל עקב שינוי בהתנהגות האדם, כדברי ירמיהו (י"ח, ז-י):

”רָגַע אֲדַבֵּר עַל גּוֹי וְעַל מַמְלָכָה לְנִתּוּשׁ וְלְנִתּוּץ וְלְהֶאָבִיד: וְשָׁב הַגּוֹי הַהוּא מִרְעֵתוֹ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי עֲלָיו וְנַחַמְתִּי עַל הָרָעָה אֲשֶׁר חֲשַׁבְתִּי לַעֲשׂוֹת לוֹ: וְרָגַע אֲדַבֵּר עַל גּוֹי וְעַל מַמְלָכָה לְבָנֹת וְלְנִטְעֵ: וְעָשָׂה הָרָעָה הָרָע בְּעֵינַי לְבִלְתִּי שָׁמַע בְּקוֹלִי וְנַחַמְתִּי עַל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר אִמַּרְתִּי לְהִיטִיב אוֹתוֹ”

אם דברי הנביא, בין לטובה ובין לרעה, עלולים לא להתממש עקב שינוי במעשי בני האדם, למה מתייחס הפסוק “אֲשֶׁר יְדַבֵּר הַנְּבִיא בְּשֵׁם ה' וְלֹא יִהְיֶה דְבָרָו וְלֹא יָבֹא הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא דָבְרוּ ה'”? לדעת 'בעל עקידת יצחק' הפסוק מתייחס אך ורק למצב בו שני נביאים המתנבאים בשם ה' אומרים דברים סותרים.

בקריאתנו הראשונית לפסוקים הפותחים פירשנו שנבואת נביא ה' תתקיים תמיד. דעת הרמב"ם היא שרק נבואה טובה תתקיים תמיד, ולדעת העקידת יצחק כל נבואה תלויה בהתנהגות האנושית אחרי הנבואה – גם נבואה טובה עלולה לא להתקיים עקב שינוי לרעה במעשי האדם. במעבר בין הפרשנויות הלכה והצטמצמה ודאות התממשות דברי הנביא בפועל, ומאידך הלכה והתרחבה החובה המוטלת על הפרט ועל הכלל בהתנהגות ראוי ונכונה גם לאחר קבלת דברי הנבואה.

כותרות הימים האחרונים “האם ניצחנו?”, “האם נשיג רגיעה ממושכת?” עלולות היו להיוותר ללא מענה גם לו היה בינינו נביא ה'. משמעותו של הניצחון ואורכה של הרגיעה אינם תלויים רק במה שהיה, אלא גם בהתנהגותנו בהמשך.

השאלות היותר רלבנטיות הן – האם עשינו את מה שצריך היה לעשות, ומה עלינו לעשות בהמשך? כיצד נוכל לשמר, ולו באופן חלקי, את גילויי האחוה ואת האמונה בצדקת דרכנו שהתגלו בכל שדרות החברה?

שאלות אלו נכונות הן ברמת ההנהגה והן ברמת הפרט.

הרב משה שפטר, נשוי לחביבה ואב לחמישה, תושב כפר עציון, ר"מ בישיבת נתיב מאיר וסוכן ביטוח פנסיוני.



אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא. תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il